

SUSRET SLIKARSTVA I FILOZOFIJE

Sreten Petrović je autor više knjiga, a za ovu njegovu najnoviju knjigu, za *Metafiziku i psihologiju slike**), moglo bi se reći da je pripremljena tim prethodnim knjigama i idejama. Međutim, ona se i razlikuje od njih, možda manje po ideji, a više po osobenosti stila i forme koja se, izgleda, ne može postići nekakvim posebnim metodom već proizlazi iz duhovnosti i prethodnog iskustva. Otud se možda ova knjiga pokazuje i kao završena i nezavršena, ili kao da nije iscrpla to svoje unutrašnje kretanje. Čitalac će se uveriti da se u prvom delu knjige (*Metafizika slike. Esej o Milanu Konjoviću*) postiže forma koja kao da produbljuje sadržaj i ideju, ali kao da nosi i nešto izvan sebe (kao nagoveštaj čiji su kraj i završavanje više u čitaocu nego u samoj knjizi). Drugi deo knjige (*Psihologija slike. Ogleđi o Konjoviću, Krstiću, Antiću i Popoviću*) nešto je drukčiji od prvog u tom formalnom pokazivanju i postavljenosti, to je strožije methodsko izlaganje i istraživačka usmerenost, ali i tu se oseća taj intuitivni sadržaj i osvetljenje koji kao da vrede po sebi.

Možda je bilo potrebno odmah na početku ovog prikaza ukazati na tu osobenu, stilsku stranu ove knjige, kao na nešto što je stavlja nasuprot dosta proširenom sivilu naše filozofske literature. Ali ova knjiga je tematski specifična — posvećena je, kao što je već rečeno, četvorici naših poznatih slikara — Konjoviću, Antiću, Popoviću i Krstiću — i u njenom prvom delu, povodom slika i slikarstva Milana Konjovića izvedena je *metafizika slike*, a u drugom delu, u analizi lepih i ružnih piramida četvorice slikara, izvedena je *psihologija slike*. Ali ovakva podela knjige i ovakva njena naslovljavanja

*) Sreten Petrović, *Metafizika i psihologija slike*, Gradina i Prosveta 1986.

kao i samo izvođenje tih dveju osnovnih ideja, metafizike slike i psihologije slike, pripremljeno je ranijim autorovim estetičkim i filozofskim stanovištem u kome se (to bi se moglo tvrditi) potiskuje estetički (vrednosni) prilaz umetnosti, a sve više ističe i izgrađuje ideja stvaralaštva i jedna ontologija stvaralačkog procesa koja za okosnicu ima umetničko stvaralaštvo, ali je usmerena, pre svega, „na ono Bitno samog stvaranja kao takvog”, kako se i ističe u *Pristupu*, na početku knjige. Možda zbog toga metafizika slike, kao najopštija teorijska postavljenost slike, ili njena teorijska mogućnost, ovde se može, u ovom ovakvom naslovljavanju, razumeti kao jedan specifičan vid te opšte ontologije stvaranja, a psihologija slike kao jedan strožiji, egzaktniji uvid u sliku na osnovu rezultata koji se mogu dobiti iz određenih testova (ovde lepih i ružnih piramida), pa bi to bila ona najbliža pozitivna osnovica za traženje specifičnih i osobenih oznaka za svakog slikara i svako slikarstvo posebno, ali i osnovica za zasnivanje i onih najopštijih stavova o slikarstvu, ili ono pozitivno polazište za svet slike.

Ali kao da se odmah, nameće jedno pitanje: zašto slikarstvo Milana Konjovića i druge trojice — Antića, Popovića i Krstića? U odgovoru na ovo pitanje autor knjige polazi od stanovišta da jedini mogući način da se prodre u umetničko delo, u njegovu tajnu, jeste taj da se to delo oseti, da se ono „primi”, ili da ono deluje na recipijenta. Stav, da je sam umetnik kao stvaralac, najbliži da bude i najbolji metafizičar samog umetničkog dela, ali teoretičaru umetnosti ostaje jedino mogućnost doživljaja umetničkog dela. Tu je i težište onoga što bi se moglo nazvati „izborom”, ali to je i jedini mogući pristup umetničkom delu, koji S. Petrović označava kao receptivno — kreativni ili filozofsko — metafizički. To je i za samog autora jedini autentični pristup teorijskim i praktičnim pitanjima umetnosti, što on ističe na početku ove knjige. Time kao da se već razjašnjava pitanje zašto je Konjović izdvojen kao slikar za jednu metafiziku slike, i zašto su baš izabrani Antić, Popović i Krstić.

Nezavisno od svih ovih uvodnih napomena ostaje, pre svega, pitanje metafizike slike. Možda bi se moglo reći da je ona u jednom govoru o slici koji i kad se završi — može početi, ali možda i u tome da i slika transcendirira svaki govor o sebi. Ili, možda, slike, neke više, neke manje, nose i ontološke momente pored svojih drugih mogućih određena, ili svaki slikar možda proizvodi nešto od te metafizičke „unutrašnjosti”, od tih pitanja i „zastajkivanja”. I sama slika u tome se javlja kao prepoznatljiv „predeo” tih „unutrašnjosti”, pa to međusobno takvo

proizvođenje i ne može biti drugo nego metafizika slike i slika metafizike. I kao da su to dve strane jednog te istog, dva različita sredstva za to jedno isto, pa onda nije nikakva slučajnost taj susret između estetičara i slikara, ta uzajamnost između filozofije i slikarstva i njihovo međusobno nalaženje. Kao da svaka slika ima nekakvu svoju produbljenu „unutrašnjost” u nekom drugom i kao da se to pitanje metafizike slike ovde svodi na susret u kome se, možda, otkriva nešto što je, po mekom tajnom dogovoru i dosluhu, već odavno izgrađeno i završeno.

Potrebno još jedno dodatno razjašnjenje u vezi s problemom metafizike slike. Naime, M. Konjović se ovde određuje kao slikar metafizičkog usmerenja, Antić — antropološkog, Popović — istorijskog i Krstić — psihološkog usmerenja. (Treba ovde reći da se Konjović zbog tog metafizičkog usmerenja ne stavlja ispred, ili iznad drugih slikara, niti se ovde među njima uspostavlja vrednosni odnos). Ali možda je najbolje navesti tekst sa početka *Eksperimentalnog dela* knjige o usmerenjima četvorice slikara: „Potrebno je da postavim još radnu hipotezu, razume se, koja je već naslućivana, ali tek naknadno artikulisana, na osnovu uvida u rezultate u analitičkom delu istraživanja. Naime, Konjović, Radomir Antić, Mića Popović i Čeda Krstić — gledano po onom što je spram estetskog 'spoljašnje', i u svakom od ovih dela (pretpostavka je) ostvareno — odnose se kao slikari *metafizičkog, antropološkog, istorijskog i psihološkog* usmerenja. Razume se, sve su ove dimenzije ostvarene u svakom delu ovih slikara. Reč je, pre svega, o tzv. *dominantama*, koje su spram estetskog, sporedne dimenzije. U delu Konjovića reč je o iskluzivnosti iz „fizičkog”, transcendentalnog, i obelodanjivanju samog Bića u dimenziji 'večnog', dakle, van horizonta predmetno — prikazivačkog. U delu Antića reč je o obelodanjivanju 'kolektivnog sećanja', „arhetipsko-nacionalnog osnova egzistencije, dakle, i bekstvo u dimenziju *prošlosti*, a od ove ovde prezentne realnosti. Stav neuznemirenosti prezentnog realnošću. U delu Miće Popovića reč je o ostajanju na tlu prezentne stvarnosti, ali kao *nedostatne*, u dimenziji *sadašnjosti*, ali sa ciljem izviđanja njene drugačije a autentičnije mogućnosti, povoljnijih i humanističnijih izgleda. U delu Čede Krstića 'estetsko' se dvostruko posreduje, i kao ontološki stav umetnika uopšte, kakav je slučaj sa svim slikarima, ali i kao osoben stav empirijske ličnosti. Naime, *estetsko* je u isti mah i sredstvo i cilj egzistencije, njime se izražava sveukupna duševna supstancija. Krstić ništa ne želi od ovoga sveta. On je, do duše, njime nezadovoljan, prejak mu je, svet ga pomalo plaši, ali Krstić mu, uprkos tome, ne postavlja nikakve posebne zahteve. Sav je u

imaginarnoj budućnosti, u stvarnosti vlastitog lirizma". Naravno, u vezi sa tim osnovnim razlikovanjem četvorice slikara, možemo se pitati da li su te osnovne pozicije, ili mogućnosti, ili duhovne determinacije, da li su one i jedine, naime, da se u metafizičkom, antropološkom, istorijskom i psihološkom usmerenju ovih slikara iscrpljuju sve mogućnosti slike i zatvara njen krug, ili se sa drugim slikarima mogu naći i neka druga utemeljenja i „pukotine“. Ali i u okviru navedenih određenja i usmerenja četvorice slikara, svakako je jedno od značajnih pitanja — pitanje njihovih međusobnih odnosa, na primer, odnos između ontološkog (metafizičkog) i istorijskog, ili između antropološkog i psihološkog? Da li se, na primer, i kod slikara istorijskog usmerenja može govoriti o metafizičici slike, ili ne?

Čitalac koji bude prolazio kroz šifru i otvorenost teksta ove knjige, možda će to činiti sa zastajkivanjem i naporima i verovatno će na kraju tog putovanja biti sa ponešto drukčijim pitanjima nego na početku: možda je dovoljno i to da se počnu odgovori: ili da se zastane pred slikom i u njoj „vidi“ ukinuto vreme, ili sa njene „ivice“ i boje „sklizne“ u jednu „unutrašnjost“.

БЛАТКО ПУКИДЕМА
 КИМОВУ КАЗИМУВЕИ
 СИФТИНУ КАЗИТЕКО
 ДУТИПОЛИТКАИСУЖ
 ИСЕНИОКТИТИТОКУ
 ОИСАМНАОЧАИГЕИИ
 ОИСИОКИАКЕИЕСАЗИ
 ОИТАКЕСАЗИСТАЗИ
 ВРАСКИИИИИИИИИИ

ОСТУТОККОСТОДНЕ
 ВРАКОНАПОИКОБИИ
 ОУИИГАИТОДОУСТАКА
 ОАДИИТЕОИИИИИИИИ
 НЕГОАДУСИИИИИИИИ
 ОАБУКОАКОАВОЖИИ
 СТКЕИИИИИИИИИИИ
 СИИИИИИИИИИИИИ
 ИСОКЕТОКОИИИИИИ
 ИКГАНДИСАЗИКЕТО
 МАДИИКОМЕНЕТОИИ
 ОИСИОКЕТОИИИИИИ
 ИИИИИИИИИИИИИИ
 ОИИИИИИИИИИИИИ
 ОВОИИИИИИИИИИИИ
 ТУИИИИИИИИИИИИ
 ИИИИИИИИИИИИИИ
 ТИИИИИИИИИИИИИ
 КОИИИИИИИИИИИИ
 СЕИИИИИИИИИИИИ